

Вертелева О. В. Микроэкономический анализ: предположения и предостережения.

В статье рассмотрены особенности методологии микроэкономического анализа экономических явлений и процессов. Определено место и влияние предположений, лежащих в основе экономико-теоретических концепций и моделей, на результаты анализа. Исследована роль алгоритмических и эмпирических знаний субъектов экономических исследований в формировании альтернативных экономических теорий и доктрин. Предложены способы достижения консенсуса и согласования интерпретаций путем использования в методологии микроэкономического анализа принципов нечеткой логики. Определено, какие предостережения следует принимать во внимание при адаптации западных микроэкономических моделей к реалиям украинской экономической действительности.

Ключевые слова: методология, моделирование, эмпирические знания, алгоритмические знания, неопределенность, неполнота информации, риски, нечеткая логика.

Vertelyeva O. Microeconomic analysis: suppositions and warnings.

In the article there are considered features of methodology of microeconomic analysis of the economic phenomena and processes. Were determined the location and influence of suppositions, that are in the basis of every economical and theoretical conception and model, on the results of analysis. Was investigated what is the role of algorithmic and empiric knowledge of personalities of economic researches in the forming of alternative economic theories and doctrines. There were offered methods of achievement the consensus and concordance between interpretations by using in the methodology of microeconomic analysis principles of fuzzy logic. Was determined, what warnings it is necessary to take into account during adaptation of western microeconomic models to the realities of Ukrainian economic reality

Key words: methodology, modeling, empiric knowledge, algorithmic knowledge, vagueness, incompleteness of information, risks, fuzzy logic.

МАКРОЕКОНОМІКА

УДК 339.924/.137(477)

Страшинська Л. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
Тонких О. Г.
Київський національний університет
культури і мистецтв

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

У статті висвітлено необхідність розвитку інновацій та обґрунтовано їх вплив на підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності, визначено детермінанти конкурентних переваг підприємства та запропоновано стратегічні пріоритети в галузі міжнародного співробітництва на основі створення потужного наукового потенціалу.

Ключові слова: інновації, міжнародна конкурентоспроможність, співробітництво, економіка.

В умовах розвитку ринкової економіки, агресивного функціонування максимально прибуткових та перспективних сфер виробництва, Україна повинна

реалізовувати багатогалузеву та прогресивну політику щодо проникнення у міжнародну систему поділу праці. Підприємства досягають конкурентних переваг завдяки інноваціям. Вони оволодівають новими методами досягнення конкурентоспроможності або знаходять кращі способи конкурентної боротьби при використанні старих методів. Інновації можуть знаходити своє втілення в новому дизайні продукту, в новому процесі виробництва, в новому підході до маркетингу чи в новій методиці підвищення кваліфікації робітників. В більшості випадків впровадження інновацій, призводить скоріше до накопичення незначних покращень чи досягнень, ніж до великого технологічного прориву. Деякі інновації створюють конкурентні переваги, створюючи принципово нові сприятливі можливості на ринку, або ж дозволяють заповнити сегменти ринку, на які інші конкуренти не звернули уваги, тобто втратили вагому можливість підвищити міжнародний рівень своєї конкурентоспроможності. Саме цій проблематиці присвячується дана стаття.

Теоретико-методологічні аспекти впливу інновацій на міжнародну конкурентоспроможність країн світу досліджували такі вчені, як М. Гілберт, М. Портер, А. Сухіна, А. Тоффлер, Р. Фахмутдинов, Л. Антонюк, В. Будкін, А. Гальчинський, Г. Климко, Ю. Пахомов, Л. Петкова, А. Філіпенко, О. Швиданенко, О. Шнирков. Особливий інтерес викликають наукові праці В. Мироненка, Н. Нартова, С. Пирожкова, В. Чалого, Е. Шейніна, Б. Шмельова, які присвячені питанням розвитку міжнародної конкурентоспроможності України.

Мета статті – обґрунтувати необхідність розвитку інновацій та визначити їх вплив на розвиток міжнародної конкурентоспроможності.

На міжнародних ринках впровадження інновацій, які приносять конкурентні переваги здійснюється для задоволення як внутрішніх, так і зовнішніх потреб. Але в той же час інновації, які являються своєчасними для внутрішнього ринку, можуть навіть заважати досягненню конкурентних успіхів у міжнародних масштабах.

В процесі впровадження новинок і внесення покращень велике значення має інформація: інформація, яка або не доступна конкурентам, або якої вони просто не шукають. Інколи інновації є результатом простих вкладень в дослідження і розвиток або вивчення ринку. Частіше інновації з'являються в результаті цілеспрямованих зусиль з відкритості та пошуку вірних рішень, а не з простих припущень. Інновації можуть "прийти" з нової компанії, засновник якої має не традиційну підготовку або ж не був визнаний в давно існуючому підприємстві, яке має міцне становище. Або ж здатність до генерування нових ідей може втілюватись на існуючому підприємстві через старших менеджерів, які щойно почали свою діяльність в даній галузі в наслідок чого здатні, в більшій мірі, відчувати нові можливості і намагаються їх досягти.

Інновації можуть також виникати при розширенні сфери активності підприємства, при залученні нових ресурсів, навичок або перспектив в нову галузь. Вони можуть "приходити" від іншої нації, з іншими умовами чи методами ведення конкурентної боротьби.

Підприємство, яке успішно впроваджує нові або кращі способи ведення конкурентної боротьби, переслідує свою ціль невідступно, часто потрапляючи під сувору критику та долаючи значні перепони на шляху до досягнення своєї цілі. В дійсності ж для досягнення успіху при впровадженні новинок, зазвичай, потрібен тиск, усвідомлення необхідності і навіть деяка агресія: страх втрати може мати навіть більший вплив, ніж надія на виграш. Після того, як підприємство досягає

конкурентних переваг завдяки нововведенням, воно може втримувати їх лише за допомогою постійного покращення цих нововведень.

Конкуренти, обов'язково перевершать будь-яке підприємство, яке припинить вдосконалювати та впроваджувати інновації. Інколи початкові переваги, такі як взаємозв'язок зі споживачем, економія на масштабах виробництва чи надійність каналів збуту, є достатніми для того, щоб дозволити інертному підприємству утримувати свої позиції на протязі багатьох років. Але рано чи пізно більш динамічні конкуренти знайдуть шляхи, щоб знівелювати дані переваги на основі своїх інновацій, або створять більш кращі чи дешевші способи ведення аналогічного бізнесу [5, с. 26].

Тож, з яких же причин конкурентні підприємства здатні до суттєвих оновлень? Чому вони невтомно прямують по шляху постійних покращень, ведуть пошук все більш складних джерел конкурентних переваг? Що робить їх здатними долати значні перепони для внесення змін та нововведень, які так часто сприяють успіху?

Відповіді на ці питання можна знайти в чотирьох атрибутах підприємства, атрибутах, які як і поодинці, так і всі разом складають основу конкурентних переваг підприємства, той простір, який кожне підприємство створює та підтримує для своєї діяльності. Такими атрибутами можуть бути:

1. Умови для факторів. Позиція підприємства в факторах виробництва, таких як наявність кваліфікованої робочої сили чи інфраструктури, необхідних для ведення конкурентної боротьби в даній галузі.

2. Стан попиту. Характер попиту на внутрішньому ринку для галузевого продукту чи послуг.

3. Основні та підтримуючі галузі. Наявність чи відсутність у даного підприємства підприємств-постачальників чи інших підприємств, конкурентоспроможних на міжнародному рівні.

4. Стійка стратегія, структура та суперництво. Існуючі умови створення, організації та управління підприємством, а також характер конкуренції.

Ці факти обумовлюють виникнення національного середовища, в якому підприємства зароджуються і навчаються конкурувати (рис. 1).

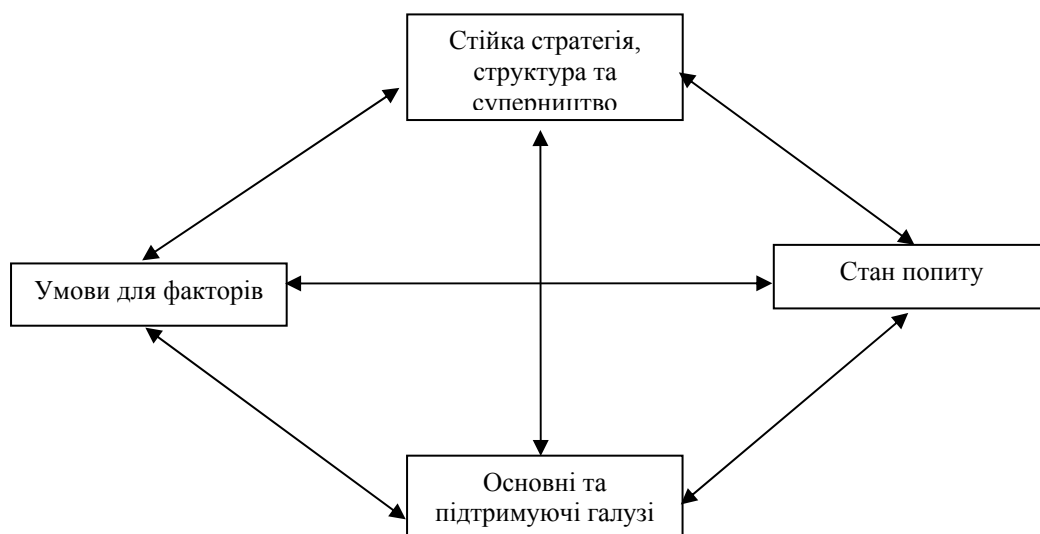

Рис. 1. Детермінанти конкурентних переваг підприємства

Кожна з вершин ромба і весь він в цілому характеризують суттєві складові для досягнення успіху в конкуренції в світових масштабах: доступність ресурсів та кваліфікованої робочої сили необхідні для забезпечення конкурентних переваг в галузі; інформація, що формує сприятливі можливості, які відчують підприємства, і напрямки, в яких вони задіють свої ресурси і кваліфікацію працівників; цілі власників, менеджерів і окремих працівників підприємства; і, що дуже важливо, тиск, який відчуває підприємство, який змушує його робити вкладення та здійснювати нововведення [1, с. 336].

У випадку, якщо становище всередині країни дозволяє і підтримує найбільш швидко акумуляцію спеціалізованих активів і практичного досвіду, в деяких випадках просто в силу великих зусиль та зобов'язань, підприємства отримують конкурентні переваги. Коли внутрішнє становище країни забезпечує кращий потік інформації і розуміння потреби в конкретному продукті та процесі виробництва, підприємства також отримують конкурентні переваги. Якщо внутрішнє становище країни змушує підприємства до постійного оновлення та інвестування, то вони отримують не лише конкурентні переваги, а й нарощують з часом деякі інші суттєві переваги.

Із загальної точки зору, здавалось би, що внутрішня конкуренція є дещо надлишковою: вона призводить до дублювання зусиль і заважає компаніям досягати великих масштабів виробництва. З цієї точки зору ефективне рішення, полягає в тому, щоб вибрати одне або два лідируючих національних підприємства, які здійснюють масштабне виробництво і мають достатньо сил для протистояння конкурентам з інших країн, і гарантувати для них необхідні ресурси та підтримку держави. В дійсності ж, національні лідери в своїй більшості виявляються неконкурентоспроможними, навіть якщо вони отримують значні субсидії і потужний захист своєї країни.

Статична ефективність по суті має менше значення, ніж динамічне вдосконалення, яке значною мірою стимулюється внутрішньою конкуренцією. Внутрішня конкуренція, як і будь-яка інша, призводить до виникнення тиску на підприємства, які просто вимушені вводити новації та вдосконалення. Місцеві конкуренти змушують один-одного знижувати ціни, покращувати якість та обслуговування, а також створювати нові продукти і процеси. Але на відміну від конкуренції з іноземними підприємствами, яка має тенденцію до того, щоб бути аналітичною і дистанційною, локальна конкуренція часто виходить за межі економічного змагання і стає досить самостійною. Конкуренти, що знаходяться в межах однієї країни, своєю діяльністю породжують між собою дуже активну ворожнечу; вони борються не лише за розподіл ринку, але і за людей, технічну бездоганність. Успіх одного із національних конкуруючих підприємств доводить іншим, що досягнення в даній галузі можливі, і часто залучають нових учасників в дану галузь промисловості [3, с. 56].

Концентрація в географічному плані посилює внутрішню конкуренцію. Як не дивно, але саме сильна внутрішня конкуренція змушує підприємства виходити на зовнішній ринок і досягати на ньому успіху. У випадку великомасштабної економіки місцеві конкуренти змушують один-одного звертати особливу увагу на зовнішній ринок, підвищувати ефективність своєї роботи та рентабельності. Після перевірки жорсткою внутрішньою конкуренцією, залишаються лише самі потужні підприємства, які здатні досягти успіху на міжнародному рівні.

Кожна із чотирьох названих складових успіху (рис. 1) визначає відповідну точку на ромбі конкурентних переваг країни; дія однієї із складових часто залежить від стану інших трьох. Наприклад, вимогливість покупців не призведе автоматично до появи кращої продукції, якщо якість людських ресурсів не дасть підприємствам можливості досягти відповідності потребам покупців. Конкретні недоліки в факторах виробництва не будуть стимулювати оновлення, якщо конкуренція є недостатньо сильною і цілі, які ставить перед собою підприємство, не підкріплюються значними інвестиціями. В цілому слабка позиція влюбій із складових буде обмежувати можливості даної галузі прогресувати та оновлюватися.

Разом з тим, позиції в ромбі мають також властивість взаємного підсилення – вони складають систему. Два елемента, внутрішня і географічна конкуренція, особливо сильні в перетворенні ромба в єдину систему – внутрішня конкуренція в зв'язку з тим, що вона стимулює вдосконалення по всіх інших ключовим позиціям, а географічна концентрація – по причині створення та підсилення взаємозв'язку між чотирма окремими факторами.

Внутрішня конкуренція сприяє також виникненню підтримуючих галузей промисловості. Наприклад, японська група виробників, які працюють з напівпровідниковою технологією, стимулювала розвиток виробників напівпровідникового обладнання.

Такі ефекти можуть спрацьовувати в усіх напрямках виробництва: інколи постачальники світового рівня стають новими учасниками в галузі, в яку вони здійснюють поставки. Або ж навіть самі покупці можуть перетворитись в індустрію постачальників, особливо коли вони мають необхідні навички і бачення того, що нова галузь буде мати стратегічне значення.

Іншим ефектом системного характеру ромба являється те, що країни досить рідко мають лише одну конкурентоздатну галузь; точніше, правило ромба формує оточення, яке підтримує кластери конкурентоздатних галузей. Конкурентоспроможні галузі не розкидані в економіці безсистемно, вони, зазвичай, зв'язані одне з одним вертикальними (покупець – подавець) чи горизонтальними (загальні споживачі, технологія, канали) зв'язками. Не розділяються такі групи і фізично: вони тяжіють до концентрації в географічному плані. Одна конкурентоспроможна галузь допомагає виникненню іншої в процесі взаємного підсилення.

Інновації – головний показник у великій боротьбі, яка називається конкуренція і той, хто володіє такою зброєю завжди буде на крок попереду всіх інших конкурентів і, звичайно, матиме більше переваг. Сучасний стан розвитку технологій і переваг вимагає перебудови стратегії економічного розвитку України згідно світової практики. У цьому контексті В. Новицький наголошував на необхідності врахування таких тенденцій, як “перехід до якісно нового технологічного укладу виробництва, що базується на знаннях, інформаційних ресурсах і технологіях” [2, с. 7].

Проводиться розподіл за напрямками збільшення капіталу, що нерозривно впливає з проведення структурної кардинальної політики держави. Найбільш характерні ознаки змін у структурі економік розвинених країн відбулися у наступному:

1) процесі зміни структурних явищ згідно НТР щодо розвитку високотехнологічних та наукоємних галузей (електроніки, інформаційних технологій,

нових матеріалів, біотехнологій, тощо);

2) поширення глобалізації у невиробничих галузях та поєднання матеріальної та нематеріальної сфер діяльності;

3) виділення інформаційних та ділових послуг як окремої галузі, які функціонують на всіх етапах виробництва;

4) ефекту перебудови структури на умови виробництва, споживання, розвитку нових видів товарів, робіт чи послуг, соціальної орієнтації;

5) зменшення централізації та отримання більших прав та самостійності форм організації виробництва, адаптація структур економік країн світу;

6) реорганізація освітньої системи, підготовки професіоналів.

На сучасному етапі необхідно розробити нову стратегію інноваційного розвитку України на основі багатогалузевого економічного співробітництва згідно державних національних інтересів з урахуванням реальних перспектив, що з'являються та розвиваються на теренах пострадянського простору. Адже, інноваційний розвиток національної економіки є базою для зміцнення конкурентоспроможності України на різних ринках світу.

У подальшому стратегічному розвитку це проявиться у збільшенні кількості людських ресурсів як бази збільшення конкурентоспроможності України. На практиці оптимізація технологічних циклів на базі інновацій призведе до збільшення доданої вартості в Україні, оптимізації експортних процесів в Україні, збільшення сегментів ринку вітчизняних підприємств. Тим більше, інновації є основою поліпшення соціально-економічного розвитку держави, розв'язання термінових екологічних, соціальних, виробничих та економічних проблем [2, с. 5].

Для забезпечення конкурентоспроможності та збільшення обсягу торгівельних операцій Україна повинна розробити сучасні системи стандартизації, вимірювань, випробувань та контролю якості, які є складовою технічної інфраструктури та забезпечити необхідність відповідності цих систем міжнародним системам стандартів і норм регулювання товарів та послуг, які є предметом торгівлі та обміну. Якщо споживачі не можуть легко розрізнити товари та послуги різної якості, вироблені різними фірмами, то у разі низької якості товару одного виробника збитків можуть зазнати всі виробники подібного товару, а у крайньому випадку це може призвести до закриття цілих ринків. Сертифікація продукції на відповідність стандартам якості особливо важлива для країн з репутацією виробників продукції низької якості. У цьому зв'язку життєво важливою стала проблема забезпечення відповідності українських товарів та послуг міжнародним стандартам. Узгодження українських стандартів з європейськими є одним з впливових інструментів інтеграції нашої країни до внутрішнього ринку ЄС.

Необхідно розуміти, що інноваційна модель міжнародної економічної діяльності України має виражену гео економічну природу. Отже, важливого значення на сучасному етапі набуває науково-технічна, інноваційна складова співробітництва, яка відіграє суттєву роль у процесі інтеграції нашої держави до європейської спільноти. Слід зазначити, що необхідні умови для очікувань можливості появи зацікавленості до українського економічного потенціалу є: у намаганні створити висококонкурентне східноєвропейське економічне угруповання, де країни, підприємства, корпорації зможуть користуватися значними можливостями української аерокосмічної,

авіабудівельної, зварювальної та інших конкурентних індустрій [4, с. 331].

У наукових дослідженнях визначається, що для вирішення важливого геополітичного завдання реальної інтеграції до європейських структур, треба визначити та представити західноєвропейським партнерам певні досягнення щодо участі нашої держави у науково-технічних програмах Співтовариства, які можуть їх зацікавити. Передусім потрібні прориви в оборонній, аерокосмічній, суднобудівній промисловості, у хімічному, важкому й енергетичному машинобудуванні, в індустрії інформаційних технологій. Зокрема, слід розбудувати національну інноваційну систему на основі оптимального поєднання підприємницького капіталу та державних важелів регулювання, а також створити ефективну схему фінансування інноваційної діяльності.

Досить значну зацікавленість викликають наукові розробки і технології, зокрема в галузі матеріалознавства, зварювального виробництва, захисних зміцнюючих покриттів, біо- і аерокосмічних технологій.

Через докорінну модернізацію сфери освіти, розвиток науки, через розробку і промислове запровадження високих технологій пролягає шлях до конкурентоспроможної економіки України. Науково-технічна співпраця та інтеграція у світовий науково-технологічний простір є невід'ємною частиною діяльності наукових установ України. Жодна, навіть найбагатша, країна у розв'язанні найактуальніших проблем фундаментальних досліджень і тим більше у визначенні пріоритетів науково-технічного розвитку вже не може покладатися лише на можливості свого власного наукового потенціалу. Окрім позитивного впливу міжнародного співробітництва вчених на результативність дослідницького процесу, для України необхідність найтіснішого співробітництва із зарубіжними колегами посилюється ще й через вкрай скрутне матеріально-технічне становище багатьох наукових установ.

Серед основних форм міжнародного співробітництва за останній час слід відмітити виконання спільних наукових проектів; обмін науковцями і спеціалістами; обмін науковою інформацією; видання за кордоном монографій, наукових статей, в тому числі в співавторстві та з використанням коштів закордонних партнерів; участь у роботі міжнародних форумів в Україні та за кордоном; читання лекцій у міжнародних і національних закордонних наукових організаціях, в комітетах, радах, редколегіях наукових журналів [4].

Всебічний розвиток партнерства з Європейським Союзом на основі використання динамічного зростання національної економіки з метою поліпшення умов економічного життя в країні є важливою умовою інтеграції України до Європейського економічного простору. Розвиток відносин України з ЄС офіційно та цілком обґрунтовано проголошуються як один із зовнішньоекономічних пріоритетів України. Європейський Союз у ряді своїх офіційних документів, а також в двосторонніх угодах з Україною визнає нашу державу важливим суб'єктом міжнародних економічних відносин і своїм стратегічним партнером. Важливим теоретико-практичним завданням є наповнення угод, укладених у рамках проголошеного стратегічного партнерства, конкретним змістом [3, с. 54].

Сильним фактором, який дозволяє країнам нарощувати економічний потенціал, зміцнювати конкурентоспроможність, створювати нові робочі місця, підвищуючи

добробут і якість життя громадян, являється розвиток науково-дослідної та технологічної сфери. Сучасна політика ЄС у питаннях наукових досліджень та розвитку технологій передбачає подальше зростання інвестицій у науково-дослідну сферу і має широкий інструментарій для розширення міжнародної співпраці.

Висновки. Прискорений розвиток інноваційної політики та стимулювання досліджень є ефективним кроком покращення конкурентоспроможності держави. В забезпеченні національної конкурентоспроможності України вирішальну роль відіграє технічно-наукове співробітництво. До підвищення доданої вартості та покращення умов здійснення експортної діяльності, збільшення вітчизняних товаровиробників на ринку, має призвести реалізація нових технологічних циклів. Але інноваційність потребує умов покращення соціально-екологічного розвитку країни, вирішення екологічних проблем, які постали перед Україною. В фундамент конкурентно-національної моделі України має бути закладено саме інноваційність розвитку. Велику роль відіграє визначення технічно-наукових пріоритетів з метою збалансування розвитку національної економіки, вирішення умов участі країни в системі міжнародного поділу праці на основі новітньої світової практики. Країна має включити до загальної макроекономічної політики підтримку національного бізнесу в прямих та не прямих формах.

Використані джерела:

1. *Богатирьов І.* Структурно-галузеві детермінанти національної соціальної політики / І. Богатирьов // Збірник наукових праць. Вип. 34 / відп. ред. В. Є. Новицький. – К. : Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2002. – С. 336-342.
2. *Новицький В.* Цивілізаційні виміри процесів економічної глобалізації // Збірник наукових праць. Вип. 35 / відп. ред. В. Є. Новицький. – К. : Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2002. – С. 3-10.
3. *Фомин С. С., Новицкий В. Є.* Проблемы формирования единого европейского рынка / С. С. Фомин, В. Є. Новицкий. – К. : УкрИНТЭИ, 1992. – 56 с.
4. *Морозов Ю. П.* Инновационный менеджмент : учеб. пособие для вузов / Ю. П. Морозов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 446 с.
5. Роль инноваций в развитии современных технологий // Экономика и управление в зарубежных странах / ВИНТИ. – 2002. – № 2. – С. 26-42.

Страшинская Л. В., Тонких А. Г. Влияние инноваций на развитие международной конкурентоспособности.

В статье освещены необходимость развития инноваций и обосновано их влияние на повышение уровня международной конкурентоспособности, определены детерминанты конкурентных преимуществ предприятия и предложены стратегические приоритеты в области международного сотрудничества на основе создания мощного научного потенциала.

Ключевые слова: инновации, международная конкурентоспособность, сотрудничество, экономика.

Strashynska L., Tonkuch O. Impact on development innovations international competitiveness.

The article highlights the need for innovation and justifies its impact on improving international competitiveness, defines determinants of competitive advantage and proposes strategic priorities in international cooperation for the creation of a powerful scientific potential.

Key words: innovation, international competitiveness, cooperation, economy.